

שיעור מספר 5 פסיכולוגיה של הכוח – בסיסי כוח והשפעה

כדי להבין את היחס בין השחקנים באינטראקציה של הכוח צריך להבין כמה מושגים בסיסיים בהתפתחות הכוח (לא הצורך לכוח) *אנחנו מניחים שמדובר באדם שיש לו צורך לכוח ברמה בינונית או יותר

מושגים בהשפעה

- **תלוי חברה** – socially dependent: בעל הכוח חייב להיות נוכח, לא בהכרח באופן פיסי, המושפע צריך לפחות לדמיין לעצמו את בעל הכוח. **דוגמא:** יוסף ואשת פוטיפר, איך קרה שהוא לא נפל קורבן לפיתויים של אשת פוטיפר. ההסבר המקראי הוא שכאשר הוא עמד להתפתות, עמדה דמותה של אביו, יעקב, לנגד עיניו. בדרך כלל קשור למודל תגמול מסויים – שכר ועונש

- **לא תלוי חברה** – socially independent: בעל הכוח אינו חייב להיות נוכח. אולי הוא היה נוכח פעם, אבל לא נדרשת נוכחותו כדי שההשפעה תקרה. זה קורה כאשר מפנימים את הרצון שלו. למשל: אדם שחונך על ידי אימו לא לשקר.

לפי המודל של וינטר – אם ההשפעה היא תלויה חברתית, נראה יותר התנגדות בסמנטיקה.

מעקב או השגחה – **Surveillance** – תחושה של המושפע שהוא תחת השגחה, כלומר – שצופים בו ולכן הוא מחוייב להשפעה. נוכחות פיסיית או חשש לנוכחות פיסיית. בהקצנה – זוהי פראנויה.

מקורות של כוח

כוח על בסיס מידע - Informational Power

הכוח, נובע מהאינפורמציה (המסר) עצמו ללא קשר עם המשפיע. לא תמיד ניתן לזהות את המשפיע דוגמא: עיתון. אין בהכרח זהות או דמות לכותב, ההשפעה היא מעצם העובדה שהמסר נתפס כאינפורמציוני. כמובן שיש עדיין הבדל בין עיתונים שונים.

- לא תלוי חברה
- השגחה איננה חשובה

כוח הגמול והכפייה - Reward / Coercive Power

כוח השפעה ע"י איום או מתן פרס/גמול.

- תלוי חברה
- השגחה חשובה (לא הכרחית אבל חשובה) – בשני המקרים, עצם ההשגחה חשובה גם למקרה של שכר וגם למקרה של עונש.

כוח המומחה - Expert Power

דוגמא: פרסומת שבא מופיע "מומחה" ומספר כמה מוצר מסויים הוא מוצלח. כאשר אני הולך לחפש מידע אצל מומחה, אני כבר בעמדה של להיות מושפע. בכל זאת

- הכוח של מקור האינפורמציה – המומחה. במקרה זה חשוב מאוד מי המומחה.

- תלוי חברה
- השגחה איננה חשובה

כוח שלילי של מומחה – negative expert power

דוגמא: רופאים שמבצעים ניתוחים מאוד יקרים נמצאים בין האנשים העשירים ביותר בארה"ב. רופאים אלה היו בין המשקיעים הגדולים של מעבדות בדיקות שונות והפנו חולים לבדיקות רבות, כנראה מיותרות, היות והדבר קידם את הרווחים שלהם. ברגע שהאינטרס הסמוי מתגלה אין לכוח זה משמעות

כוח הזדהות עם המקור - Referent Power

- כוח על בסיס היחס בין המושפע והמשפיע
- תלוי חברה
- השגחה חשובה (לא חיונית)

הבסיס הוא הסיפוק שאנחנו מקבלים מהזדהות עם אחרים. אנחנו אוהבים להיות כמו אחרים, במיוחד אם יש זיקה לאותם אחרים. דורש קשר אישי. נובע מהמהות של מושא ההזדהות. שונה מהזדהות עם מושא הערצה.

כוח הזדהות שלילי - Negative Referent Power

דוגמא: בני טיפש עשרה – נוטים לעשות "דווקא" ולא לענות לדרישות של הורים, מתוך ההזדהות (או רצון לא להזדהות)

כוח "הזכות להשפיע" - Legitimate Power

כוח על בסיס התפיסה שיש למשפיע את הזכות לקבוע או להשפיע זהה לסמכות. המושפע נותן את הזכות להשפיע עליו (empowerment) לבעל הסמכות. זה יכול להיות על בסיס כל אחד מהמושגים שדיברנו עליהם קודם. או על בסיס תכונה אחרת – למשל יושר. זה אומר שהמשכנע לא צריך להתאמץ כי המושפע כבר פתוח לקבל את מה שיש לו להגיד.

- תלוי חברה – מאוד חשוב במקרה זה מי המקור.
- השגחה איננה חשובה

במקרה זה בדרך מדובר בהשפעה כללית וארוכת טווח. ברגע שמוענק ה"מנדט" הזה למישהו הוא תקף לאורך זמן. כאשר מתאכזבים ממנו לאורך זמן בסופו של דבר השפעה זו תעלם.

הכוח הלגיטימי של חסרי האונים

כוח של מי שאין לו כוח אמיתי, באופן פרדוקסלי, הכוח מגיע מתוך איזה נורמה חברתית או מצפון

- תינוק שבוכה
- קבצן
- קורבנות שסבלו

כמובן, עובד רק על מי שיש לו מצפון

הכוח הלגיטימי של החוקר

דוגמא: הניסוי של סטנלי מילגרם, מראה שהדמות הסמכותית של איש האוניברסיטה גורמת שאנשים ירשו לעצמם להזיק למישהו.